

Affedicilik Üzerinde Ahlaki Değer ve Öz-Anlayışın Açıklayıcı Rolü

The Predictive Role of Moral Value and Self-Compassion on Forgiveness

Hakan SARIÇAM¹, Baykal BİÇER²

¹Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, hakan.saricam@dpu.edu.tr

¹Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD, baykal.bicer@dpu.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ahlaki değer ve öz-anlayışın affedicilik üzerindeki açıklayıcı rolü incelemektir. Çalışma grubunu Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan 412 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada Ahlaki Değer Ölçeği, Öz-anlayış Ölçeği ve Affedicilik Ölçeği kullanılmıştır. Veriler, SPSS 17 programında Pearson Momentler Analizi Korelasyon Analizi ve Çoklu Regresyon Analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre ahlaki değer, öz-anlayış ve affedicilik arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır. Ahlaki değer ve öz-anlayış, affediciliğin önemli yordayıcıları arasında olmasının yanında affediciliğin toplam varyansının %56'sını açıklamaktadır. Araştırma bulguları ilgili literatür ışığında çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ahlaki değer, öz-anlayış, affedicilik.

ABSTRACT

The aim of this study was the examination of the predictive roles of moral value and self-compassion on forgiveness. Participants of this study were 412 university students in Dumlupınar University in Kütahya/Turkey. Trait Forgiveness Scale, Moral Value Scale and Self-compassion Scale were used for data collection. Data was analyzed by Pearson Product-Moments Correlation Analysis and Multiple Regression Analysis in SPSS17. Within results, there were relationships between forgiveness, moral value and self-compassion. Self-compassion and moral value were important predictor of forgiveness, also self-compassion and moral value explained to 56% total variance of forgiveness. The findings were discussed in light of the related literature.

Keywords: moral value, self-compassion, forgiveness

GİRİŞ

Bireyleri kuşatan ancak bireylerden bağımsız ontolojik bir gerçeklik taşımayan toplum, bireyleri şekillendirmekle birlikte bir değerler toplamı olarak bireylerde var olmaktadır.

“...toplum içerisinde yaşayan... insan için bir takım değerlere bağlı olmak bir tür zorunluluktur. Çünkü toplumsal hayatı mümkün kılan, paylaşılan bu değerlerdir.” (Toku, 2002: 102). Bu anlamda toplumun varlığını devam ettirebilmesi, üyelerinin toplumsal bünyede bulunan norm ve değerlere başarılı bir şekilde entegrasyonuna bağlıdır.

Sosyal bilimlerin temel sorunlarından biri olan değer, son yüz yıldır sosyal bilimlerin farklı alanlarına konu olmuştur. Değeri inceleyen başlıca bilim adamları arasında sosyologlar, sosyal antropologlar, sosyal psikologlar ve son yıllarda da kültürler arası psikologlar yer almaktadır (Bacanlı, 2002: 205). Değer kavramını farklı birçok bilim dalının konu edinmesi, her bilim dalının kavramı kendi disiplin alanı içerisinde ve kendisiyle ilgili boyutlarını incelemesi kavrama çok farklı anlamlar yüklemiştir. Nitekim değeri inceleyen bilim dalına göre de değer kavramı tanımı farklılaşmakta, dolayısıyla ortak, genel geçer bir tanıma ulaşmak zorlaşmaktadır. Bu anlamda, değerle ilgili kesin bir tanım vermek yerine, farklı alanların ve bilim adamlarının değer kavramına yüklediği anlamları ve yaptıkları değer tanımlarını incelemenin daha uygun olacağı düşünülmektedir (Kılıç Şahin, 2010: 29).

Güngör (2000: 27) değeri, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç” olarak tanımlamaktadır. Doğan’a (2011: 327) göre, “Değer kavramı bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket etme tarzıdır.” McGettrick’e (1995) göre değer, düşüncelerimize, eylemlerimize ve davranışlarımıza şekil veren ve onu yönlendiren kalıcı ilkelerdir. Prince-Gibson ve Schwartz (1998: 49) ise değerleri durumlar arası amaçlar ve önemde çeşitlenen, bir kişi ya da grubun yaşamında rehberlik eden ilkeler olarak tanımlanmaktadır. Lēvy-Leboyer’ye (1986) göre değer eğer bir madde olarak düşünülüyorsa, onun tanım kümesi durumun ya da amacın önem derecesini değerlendirilmektedir ve derecesi “çok önemliden” “çok önemsiz” e doğru olmalıdır (Elizur & Sagie, 1996: 573).

Yukarıda kısaca bahsedilen çeşitli araştırmacıların tanımları incelendiğinde, “davranışlara şekil veren, rehberlik eden ilkeler ya da standartlar” olarak genellikle değerlerin olgusal boyutuna vurgu yaptıkları görülmektedir. Oysa sosyal bilimler

değerler alanının olgusal boyutunu konu almasına karşın felsefe olguların yanında değerler, anlamlar, idealler ya da erekler olarak adlandırılan bir varlık alanıyla da ilgilenmektedir (Arslan, 1996: 18-19). Örneğin, felsefe iynin mahiyetini ve iyiliğin neden ibaret olduğunu, sosyal bilim ise iyi fikrinin nasıl ortaya çıkıp geliştiğini, insanların hangi durumlarda neyi iyi olarak nitelendirdiğini araştırmaktadır (Güngör, 2000: 18). Dolayısıyla bilimin bir olgu olmak dışında ele almadığı iyi ya da kötü gibi değerleri ele alan ve genel olarak değerler felsefesi olarak adlandırılan bir alan ortaya çıkmaktadır. İşte bu noktada ahlaki değerler en basit ifadeyle bir şeyi iyi ya da kötü olarak nitelendirmenin mümkün olduğu şeyler ya da davranışlarla ilgili değerlerlerdir (Arslan, 1996: 18-19, 117).

Estetik, teorik, iktisadi, dini, siyasi, sosyal olmak üzere farklı değer alanlarından bahseden Güngör'e göre, ahlaki değerler diğer değerlerle birlikte insanın değer sisteminin bir parçasını teşkil eder. Öte yandan hiçbir değer alanının başka alanlarla olan ilişkisi ahlaki değerlerdeki kadar derin ve yaygın değildir. Çünkü insanın iyi ya da kötü olarak kategorize etmediği düşünce ya da eylem çok azdır (Güngör, 2000: 73, 75, 95). Bu kapsamda affedicilik kavramını da ahlaki değerler kapsamında değerlendirmek mümkündür. Çünkü affetme felsefe ve din literatüründe ahlaki bir erdem olarak yer almakta, merhamet ve vicdan kavramlarıyla örtüşmektedir. Öte yandan dini açıdan affedicilik ilkesi erdemlilik kavramıyla özdeş olarak değerlendirilmektedir (Yolaçan, 2008; Enright & Fitzgibbons, 2000). Platon (1996: 187) ise iyiliğin temeli ve insan ruhunun meziyetlerinden olan erdemi, ona sahip olanlara tanrı vergisi olduğunu ifade etmektedir

İslam inancında da insan yaratılışı itibariyle hata yapmaya müsaittir. Hataları, insanlar birbirine karşı yapmanın yanında Allah'a karşı da yapabilirler; hal böyle olunca affetme edimi de insan-insan ve insan-tanrı ilişkilerinde de önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim Hz. Muhammed'in yaşamı affetme örnekleriyle doludur. Hristiyan teolojisi açısından da durum pek farklı değildir. Din, felsefe ve ahlakla bağlantılı olarak ele alınan affetme tarihsel süreçte toplumlalar tarafından olumlu kişilik özelliği olarak değerlendirilmiştir. İncitilen kişinin inciteni affetmesi merhamet ve vicdan kavramlarıyla açıklanmaktadır.

Merhametli insan karşısındaki bireyi bağışlarken kin ve intikam duygularını içinde barındırmaz (Yolaçan, 2008; Emmons & Paloutzian, 2003; Enright & Fitzgibbons, 2000). Çünkü insanların birbirlerini affetmediği bir sosyal yapıda birlikte yaşama olgusu tehdit altındadır. Nitekim İslam düşünürü İbn Miskeveyh, insanın ancak diğer insanlar içinde ve onlarla beraber kemale ulaşabileceğini, bundan dolayı ahlakın sosyal ahlak olması gerektiğini bunun temelinde de insanları sevmek gerektiğini belirtmiştir (Akt.Boer, 1960: 93). Psikodinamik yaklaşım da affediciliği sevgi üzerine temellendire eğilimindedir. Buna göre affedicilik, merhamet ve iyilikseverlik ekseninde öfke ve saldırganlıktan uzaklaşma durumudur. Çünkü affediciliğin altında yatan en gizil güç sevmeye ve farkında olunmayan bağlılık ilkesidir. Bu bakış açısı, zarar verene karşı daha olumlu ve hatta sevgi dolu duyguları içermektedir (Scobie & Scobie, 1998). Affetmek insanın ruh sağlığı açısından da önemlidir. Piderman'a (2010) göre ise affedicilik kinin ve acının uzaklaştırılması, kızgınlık ve intikam düşüncelerinden uzaklaşmaya karar verilmesidir. Bu yönüyle affetmenin temelinde genel anlamda insan sevgisi yer almaktadır.

İnsan sevgisi kapsamında değerlendirilebilecek diğer bir kavram ise öz-anlayıştır. Neff'e (2003) göre, öz-anlayış, kişilerin acı ve sıkıntı çekmesine sebep olan duygularına açık olmasını, kendilerine özenli ve sevecen davranışlarla yaklaşılmasını, yetersizlik ve başarısızlıklarına karşı anlayışlı ve yargısız olmasını ve yaşadıkları olumsuz deneyimlerin insan hayatının bir parçası olduğunun kabul etmesini içerir. Anlayış ise kendi dışındaki bireylerle ilgili olup sıkıntı yaşayan, başarısız olan veya hata yapan bireyleri yargılayıcı bir yaklaşım sergilemeden anlamayı ve bu tür durumlarla her insanın karşılaşabileceği gerçeğini dikkate alarak, sabırlı, sevecen, anlayışlı bir tutumla yaklaşmayı içerir (İkiz & Totan, 2012).

Öte yandan öz-anlayışın doğrudan duyarlık hissiyle ve diğer kişileri önemsemeye ilgili olmasından dolayı, öz-anlayışa uygun tutum ve davranış sergilemek bencil ya da benmerkezci olmak, dolayısıyla kişinin kendi ihtiyaçlarına başkalarının ihtiyaçlarına göre öncelik vermesi anlamına gelmemektedir. Tam tersine öz-anlayış kötü durumda bulunmanın, başarısızlığın ve uygunsuzlukların insan doğasının bir parçası olduğunu ve

kişinin kendisi de dâhil olmak üzere diğer tüm insanların anlayışı hak ettiğinin farkında olmayı gerektirmektedir. Bunun yanında öz-anlayış, kendine acımanın da uzağındadır (Neff, 2003: 224).

Değerler, öz-anlayış ve affedicilik, kişiliğin parçaları olduğundan ya da kişiliğin alt boyutları ile ilgili olduğundan (Aluja & García, 2004; Bilsky & Schwartz, 1994; Söldner, 2013) ve yukarıda aktarılan bilgiler ışığında ahlaki değer, öz-anlayış ve affedicilik kavramlarının birbiri ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bu çalışmanın amacı affediciliğin açıklamasında ahlaki değer ve öz-anlayışın etkisini incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim döneminde Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesinde çeşitli bölümlerde eğitim öğretimlerine devam eden 412 son sınıf öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğrencilerin 62'si fen bilgisi öğretmenliği, 64'ü okul öncesi öğretmenliği, 104'ü sosyal bilgiler öğretmenliği, 101'i sınıf öğretmenliği ve 81'i Türkçe öğretmenliği lisans programı öğrencisidir. Yaşları 21 ile 25 yaş arasında değişmekte olup; yaş ortalaması 21.9'dur. Öğrencilerin 269'ü (65,29%) kız ve 143'ü (34,71%) erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Affedicilik Ölçeği (Trait Forgiveness Scale): Berry ve diğerleri (2004) tarafından geliştirilen Affedicilik Ölçeği 10 madde (örneğin; -“ Bana karşı yaptığı tüm hatalara rağmen arkadaşımı affedebilirim” ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Sarıçam ve Akın (2013) tarafından yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucu KMO örneklem uygunluk katsayısı .66.6, Barlett testi χ^2 değeri 518,353 ($p < .001$, $sd = 120$) bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde orijinal formla tutarlı olarak 10 maddenin tek boyutta uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2 = 106.47$, $sd = 32$, $RMSEA = .077$, $CFI = .89$, $GFI = .95$, $AGFI = .91$, $SRMR = .062$). Ölçeğin faktör yükleri .52 ile .77 arasında sıralanmakta olup; Cronbach

Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .67 olarak bulunmuştur. Ölçüt geçerliği çalışmasında affedicilik ile Heartland affetme arasında pozitif ($r = .84$) ilişki ve affedicilik alçakgönüllülük arasında pozitif ($r = .52$) ilişki olduğu görülmüştür. Test-tekrar test korelasyon katsayısı .88 olarak bulunmuş; ayrıca ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının .37 ile .48 arasında sıralandığı görülmüştür.

Ahlaki Değer Ölçeği (Moral Value Scale): Abdullah, Salleh, Mahmud ve Ghani (2010) tarafından geliştirilen Ahlaki değer Ölçeği 5'li Likert tipi ("1" Asla-"5" Her zaman) bir ölçek olup; 48 maddeden (örneğin -"Terbiyeli/görgülü biri olmak gurur verici bir şeydir", - "Hangi durum olursa olsun; geleneksel, görgü kuralları ve terbiye çerçevesinde davranışların sergilenmesi gerektiğini düşünüyorum") oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Sarıçam, Çelik ve Güven (2013) tarafından yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucu 48 madde tek boyutta toplanmış; KMO örneklem uygunluk katsayısı .77, $\chi^2 = 3108,206$ ($p < .001$, $sd = 1128$) olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır. Ölçüt geçerliği çalışmasında ahlaki değer ile insani değerler arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür. Test-tekrar test korelasyon katsayısı .51 olarak bulunmuş; ayrıca ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının .27 ile .58 arasında sıralandığı görülmüştür.

Öz-Anlayış Ölçeği (Self-Compassion Scale): Öz-Anlayış ölçeğinin (ÖZAN) orijinali 26 madde 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekte cevaplayanlardan belirtilen durumla ilgili olarak ne kadar sıklıkla hareket ettiklerini "Hemen hemen hiçbir zaman=1" ve "Hemen hemen her zaman=5" arasında değişen 5'li likert tipi bir ölçekte derecelendirmeleri istenmektedir. Neff (2003) tarafından geliştirilen Öz-anlayış ölçeğinin Türkçe güvenirlik ve geçerlik çalışması Deniz, Kesici ve Sümer (2008) tarafından yapılmıştır. Türkçe Öz-Anlayış Ölçeğinin orijinalinden farklı olarak ölçeğin tek boyutlu bir yapı gösterdiği ve aynı zamanda madde toplam korelasyonunda .30' altında olan 2 tane madde ölçekten çıkartılarak toplam 24 maddelik (örneğin; - "Kişiliğimin sevmediğim yönlerine karşı anlayışlı ve sabırlı olmaya çalışırım") bir ölçek elde edilmiştir. Ayrıca iç tutarlılık katsayısı .89 ve test-tekrar test korelasyonu .83 olarak hesaplanmıştır. Öz-anlayış ölçeğinin ölçüt-bağıntılı geçerliğinde ise, ÖZAN ile benlik saygısı arasında

$r=.62$; yaşam doyumu arasında $r=.45$; pozitif duygu arasında $r=.41$ ve negatif duygu arasında $r=-.48$ düzeyinde ilişkiler saptanmıştır.

İşlem

Çalışmanın Dumlupınar Üniversitesi eğitim fakültesinde öğrencilerin derslerine giren öğretim üyelerinden müsaade aldıktan sonra öğrencilerle görüşülmüş ve çalışmanın gönüllü bir katılımı gerçekleştirileceği ve amacı anlatıldıktan sonra öğrencilerle uygun bir vakitlerinde randevulaşmıştır. Randevu saati geldiğinde öğrencilere ölçek formu dağıtılmış ve 15 dk. süre verilmiş; süre bitiminde veriler toplanmıştır. Veriler bilgisayar ortamına aktarılırken iki kişi tarafından ayrı ayrı girilmiş böylelikle veri kaybı ve hata oranı en aza indirilmeye çalışılmıştır. Verilerin analizde değişkenler arası ilişkileri saptamak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi; bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenin varyansının ne kadarını açıklayabildiğini saptamada veriler normal dağılım sergilediğinden dolayı çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizi, bağımlı değişken (yordanan/ölçüt değişken) ile bağımsız değişkenler (yordayıcı/açıklayıcı değişken) arasındaki matematiksel bağıntıyı analiz etmede kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin uygulanabileceği veri setlerinde bağımlı değişkenin normal dağılım göstermesi, bağımsız değişkenlerin normal dağılım gösteren değişken ya da değişkenlerden oluşması ve hata terimlerinin varyansının normal dağılım göstermesi gerekir. Bu ve benzeri koşulların yerine getirilmemesi durumunda ise basit ya da çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılamaz (Çokluk, 2010).

BULGULAR

Betimsel Bilgiler ve İlişkisel Değerler

Ölçme araçlarından elde edilen verilere uygulanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ve güvenilirlik testi sonucu değişkenlere ait ilişki katsayıları, ortalamalar, standart sapma değerleri ve iç tutarlık güvenilirlik sayısı hesaplanmış ve Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Değişkenler Arası İlişkiler, Cronbach Alfa Değerleri ve Betimleyici İstatistik Sonuçları

Değişkenler	1	2	3
1. Ahlaki değer	1		
2. Öz-anlayış	,41**	1	
3. Affedicilik	,46**	,73**	1
Ortalama	155.97	68.59	35.07
Standart sapma	12.06	21.91	6.61
Cronbach Alfa	.69	.74	.85

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 1 incelendiğinde ahlaki değer ve öz-anlayış ile affedicilik arasında sırasıyla ($r = .46$; $.71$) $p < .01$ önem düzeyinde pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca ahlaki değer ile öz anlayış arasında pozitif ilişki ($r = .41$) bulunmuştur.

Yorumsayıcı İstatistikler

Ahlaki değer ve öz-anlayışın affedicilik üzerindeki açıklayıcı etkisini görmek için bağımlı değişken olarak affedicilik, bağımsız değişkenler olarak da ahlaki değer ve öz-anlayışın alınmış ve çoklu regresyon analizi uygulanmış; sonuçlar Tablo 2.'de verilmiştir.

Tablo 2. Affediciliğin Açıklanmasında Ahlaki Değer ve Öz-Anlayışa İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Standart olmayan katsayılar		Standart olan katsayılar		R	R ²	F
	B	SE _B	β	t			
Regresyon katsayısı	13.73	1.36		10.14			
1. Öz-anlayış	.195	.011	.65	18.48	.746	.556	272.62*
2. Ahlaki değer	.104	.019	.19	5.41			

* $p < .001$

Tablo 2 incelendiğinde ahlaki değer ve öz-anlayışın, affediciliğin toplam varyansının %56'sını açıklamaktadır ($R^2 = .556$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarında ahlaki değer ve öz-anlayışın affedicilik üzerinde etkisinin olup olmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda yapılan istatistikî işlemlerden sonra ahlaki değer, öz-anlayış ve affedicilik arasında pozitif yönlü ilişkiler tespit edilmiş olup; ahlaki değer ve öz-anlayışın affediciliği olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir deyişle ahlaki değer ve öz-anlayış arttıkça affedicilik de artmaktadır. Ya da affedici insanların daha fazla ahlaki değere ve öz-anlayışa sahip oldukları söylenebilir.

Anlayışlı olma, bir başkasının ıstırap ya da acı halinde olduğunu fark ettiğinde onunla etkileşime girerek, onun duygularına açık olma ve kaçınma ya da uzaklaşma yaşamayı yerine bu duygularını kabul etmesi için ona destek olma, sevecen yaklaşma, yapılan hata ya da yanlış her ne ise önyargısız bir tutumla ya da duyarlılıkla ona yaklaşma, onun da hayatta bir yanılma payı olabileceğini göz önüne alan insani paylaşımında bulunmaktır (İkiz & Totan, 2012). Başkalarına karşı anlayışlı olma ile kendine karşı anlayışlı olma farklı kavramlardır. Kendine karşı anlayışlı olan insanların başkalarına karşı da anlayışlı olabileceği iddia edilmektedir (Neff & Pommier, 2013). Bu düşüncelerden hareketle aslında affedicilik ile kendine ve başkalarına karşı anlayışlı olma iç içe kavramlar olarak görülmektedir (Enright, Freedman, & Rique, 1998). Neff & Pommier (2013) ile Mistler'in (2010) yapmış olduğu çalışmalarda affedicilik ile öz-anlayış arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Yani öz-anlayış arttıkça affedicilik davranışı da artmaktadır. Bu bulgular bizim çalışmamızı desteklemektedir.

Birçok dinde affetmenin bir ahlaki erdem olduğu bilinmektedir (Kara, 2009). Erdem, iradenin iyi olana yönelmesidir. Sokrates'e göre erdem, insanın kendisine özgü ve uygun olanı gerçekleştirmesidir (Akt. Ocak, 2011). Kant'a göre erdem, insanın içinde bulunabileceği her türlü ahlaki durum, çeşitli ahlaki durumlar içinde mücadele veren ahlaki niyet olarak tanımlanmıştır. Erdem, bireysel ve toplumsal mutluluğu kazandıran bir ahlaksal araçtır (Akarsu, 1998). Erdem ahlaki anlamda bir kişilik özelliğidir ve davranışlara olsun duygulara olsun dolaylı şekilde yansır. Ahlaken erdemli bir kişi

toplumun ortak ahlak değerleri olan çalışkanlık, duygusal akıl, şeref, adalet, yardımseverlik, merhamet gibi değerlere bağlı kişidir. Bir ahlaki değer olan merhametin affetmeyi kapsadığı (Roxas, David, & Caligner, 2014) için affetmenin de ahlaki bir değer özelliği taşıdığı söylenebilir. Dolayısıyla bizim çalışmamızın sonucuna göre ahlaki değer ile affedicilik arasında ilişki çıkması literatür ile paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak yukarıdaki ifadeler bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Diğer bir ifadeyle çalışmamızda bulunan affedicilik, ahlaki değer ve öz-anlayış arasındaki ilişkinin sebebini açıklamada ahlak felsefesi bize yol gösterici olmuştur. Fakat bu üç değişken arasındaki doğrudan ilişkiyi açıklayabilecek ara ya da örtük değişkenler eklenerek çalışma genişletilebilir. Ayrıca çalışma eğitim fakültesi son sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Farklı örneklem gruplarıyla yapılması çalışmanın sonuçlarına olumlu katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abdullah, S. Salleh, A., Mahmud, Z., & Ghani, S. A. (2010). Moral Value Inventory for Muslim adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 7(0), 106-112.
- Akarsu, B. (1998). *Mutluluk ahlakı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yay.
- Aluja, A., & García, L. F. (2004). Relationships between big five personality factors and values. *Social Behavior and Personality*, 32(7), 619-626.
- Arslan, A. (1996). *Felsefeye giriş*. Ankara Vadi Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Berry, J. W., Worthington, E. L., O'Connor, L. E., Parrott, L., III, & Wade, N. G. (2005). Forgiveness, vengeful rumination, and affective traits. *Journal of Personality*, 73, 1-43.
- Bilsky, W., & Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8(3), 163-181.

- Boer, T. J. (1960). *İslamda felsefe tarihi*. (Çev. Yaşar Kutluay). Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık.
- Çokluk, Ö. (2010). Lojistik regresyon analizi: Kavram ve uygulama. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*, 10(3), 1357-1407.
- Deniz, M. E., Kesici Ş., & Sümer A. S. (2008) The validity and reliability study of the Turkish version of Self-compassion Scale. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 36(9), 1151–1160.
- Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Elizur, A., & Sagie, D. (1996). The structure of personal values: a conical representation of multiple life areas. *Journal of Organizational Behavior*, 17, 573-586
- Emmons, R. A., & Paloutzian, R. F. (2003). The psychology of religion. *Annual Review of Psychology*, 54, 377–402.
- Enright, R. D. & Fitzgibbons, R. P. (2000). *Helping clients forgive: An empirical guide for resolving anger and restoring hope*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Enright, R. D., Freedman, S., & Rique, J. (1998). The psychology of interpersonal forgiveness. In R. D. Enright & J. North (Eds.), *Exploring forgiveness*, (pp. 46–62). Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- İkiz, E., & Totan, T. (2012). Üniversite öğrencilerinde öz-duyarlık ve duygusal zekânın incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 51-71.
- Kale, N. (2009). *Felsefiyat*. Ankara: Pegem Akademi.

- Kara, E. (2009). Dini ve psikolojik açıdan bağışlayıcılığın terapötik değeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 221-229.
- Kılıç Şahin, H. (2010). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lévy-Leboyer, C. (1986). A psychologist's analysis of the work value crisis. *Applied Psychology*, 35(1), 53–61. DOI: 10.1111/j.1464-0597.1986.tb01275.x
- Mistler, B. A. (2010). Forgiveness, perfectionism, and the role of self-compassion. (Unpublished PhD Thesis). Gainesville: University of Florida.
- Neff, K. D. (2003). The development and validation of a Scale to Measure Self-Compassion. *Self and Identity*, 2, 223–250.
- Neff, K. D., & Pommier, E. (2013). The relationship between self-compassion and other-focused concern among college undergraduates, community adults, and practicing meditators. *Self and Identity*, 12(2), 160-176. DOI:10.1080/15298868.2011.649546
- Ocak, H. (2011). Bir ahlak felsefesi problemi olarak erdem kavramına yüklenen anlamın İlkçağ'dan Ortaçağ'a evrimi. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 11, 79-101.
- Piderman, K. M. (2010). Forgiveness: How to let go of grudges and bitterness. <http://clarkschapel.org/Forgiveness.pdf> 12.11.2014 tarihinde erişilmiştir.
- Platon (1996). *Diyaloglar (Menon-erdem üstüne)*. (Çev.Adnan Cemgil), İstanbul: Remzi Kitabevi
- Prince-Gibson, E., & Schwartz, S. H. (1998). Value priorities and gender. *Social Psychology Quarterly*, 61(1), 49-67.

- Roxas, M. M., David, A. P., & Caligner, E. C. (2014). Examining the relation of compassion and forgiveness among Filipino counselors. *Asian Journal of Social Sciences & Humanities*, 3(1), 53-62.
- Sarıçam, H., & Akın, A. (2013). Affedicilik Ölçeğinin Türkçe formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 37-46.
- Sarıçam, H., Çelik, İ., & Güven, M. (2013). *Ahlaki Değer Ölçeğinin Türkçe uyarlanması ve psikometrik özellikleri*. Kafkasya Üniversiteler Birliği Uluslararası Ağrı Sosyal Bilimler Kongresi 25-27 Eylül 2013, Ağrı, Türkiye.
- Scobie, E. D., & Scobie, G. E. W. (1998). Damaging events: The perceived need for forgiveness. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 28, 373-401.
- Söldner, T. M. L. (2013). *Personality, values, and cultural perceptions in the sojourner context: A new perspective on acculturation in Germany, Japan, and the US*. (Unpublished PhD Thesis). Berlin: Humboldt-Universität.
- Toku, N. (2002). Değerlerin dilemması: Subjektiflik ve objektiflik. *Muğla Üniversitesi Felsefe Bölümü Bilgi ve Değer Sempozyumu (s. 101-113)*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Yolaçan, S. (2008). *Erdemin dili affedicilik*. İstanbul: Erkam Yayınları.

SUMMARY

Six foundational virtues have been discovered to play central roles in cross-cultural traditions and societies. These virtues are not defined in exactly the same manner in all cultures but there is a common core meaning. The virtues are: courage, justice, humanity, temperance, transcendence and wisdom. Some of these virtues have relationships with forgiveness, moral value and self-compassion. Forgiveness is one of the structures that have been the center of attention of many researches during the last decade. Many authors have defined forgiveness as the absence of negative responses toward an offender. Moral values are one basis on which we make decisions—right or wrong? Good or evil? Self-compassion defined as “involving to be touched by and open to one’s own suffering, not avoiding or disconnecting from it, generating the desire to

alleviate one's suffering and to heal oneself with kindness" as well as understanding one's pain, inadequacies and failure without judging but seeing it as a part of a larger human condition. The aim of this study was the examination of the predictive role of moral value and self-compassion on forgiveness.

Participants of this study were 412 university students in Dumlupınar University in Kütahya/Turkey. Trait Forgiveness Scale, Moral Value Scale and Self-compassion Scale were used for data collection. Data was analyzed by Pearson Product-Moments Correlation Analysis and Multiple Regression Analysis in SPSS17.

Within results, there were relationships between forgiveness, moral value and self-compassion. Self-compassion was an important predictor of forgiveness, and also self-compassion and moral value explained to 56% total variance of forgiveness. Upon analyzing the literature, compassion has some structures like as forgiveness, humility. Therefore, self-compassion would be related to forgiveness. According to many religions, forgiveness is a moral virtue. Virtue ethics grounds moral values in the personality structure and as such provides the necessary motivational element which deontological and teleological paradigms lack. Indirectly, we can say forgiveness is a moral value. This manuscript is the first paper describing the major findings of our study on the relationships and predictions between the three concepts. Different variables should be used for explanation of these relations.

This study has some limitations which should be considered when interpreting the results. First, the sampling procedure is not random. Thus, the generalizability of the results is limited. The second limitation is related to the participants. Because the sample presented here is limited to university students in Education Faculty.